

Jodi Picoult

De
verhalenvertelster

the house of books

Oorspronkelijke titel

The Storyteller

Uitgave

Atria Books

© 2013 by Jodi Picoult. All rights reserved.

This edition published by arrangement with the original publisher, Emily Bestler Books/Atria Books, a Division of Simon & Schuster, Inc., New York.

Copyright voor het Nederlandse taalgebied © 2013 by The House of Books, Vianen/Antwerpen

Vertaling

Davida van Dijke

Omslagontwerp

Wil Immink Design

Omslagfoto

Thinkstock

Foto auteur

© Adam Bouska

Opmaak binnenwerk

ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 443 4199 7

ISBN 978 90 443 4200 0 (e-book)

D/2013/8899/165

NUR 302

www.thehouseofbooks.com

All rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor mijn moeder, Jane Picoult, omdat jij me hebt
geleerd hoe belangrijk familie is.
En omdat jij, na twintig jaar, weer aan de beurt bent.*

Mijn vader vertrouwde mij toe hoe hij de dingen geregeld wilde hebben rond zijn overlijden. ‘Ania,’ zei hij bijvoorbeeld, ‘geen whisky schenken op mijn begrafenis. Alleen de beste bramenwijn is goed genoeg. Géén gesnotter, alsjeblieft. Gewoon lekker dansen, jullie allemaal. En zodra ze me in de grond laten zakken wil ik daar een muziekkorps bij en witte vlinders.’ Mijn vader was een persoonlijkheid met een heel eigen stijl. Hij was de dorpsbakker. Naast de broden voor de dorpingen bakte hij iedere dag een speciaal broodje voor mij. Het was rond en op de top sierlijk gedraaid en dichtgeknoopt, als een prinsessenkroontje. De vulling was gemengd met zoete kaneel en pure chocola, en het smaakte altijd even verrukkelijk. Het geheime ingrediënt was zijn liefde voor mij, legde hij uit. Het prinsessenbroodje was dan ook mijn favoriete lekkernij waar alle andere traktaties bij in het niet vielen.

We woonden een stukje buiten het dorp, dat zo klein was dat iedereen elkaar van naam kende. Ons huisje was opgetrokken uit riviersteen, met een rieten dak. Schuin ernaast was het bakhuis met overkapping gebouwd waarin mijn vader broden bakte. De oven straalde zoveel hitte uit dat ons hele huis erdoor verwarmd werd. Vaak zat ik aan de keukentafel peulen te doppen die ik teelde in de achtertuin, terwijl mijn vader de speciaal gemetselde steenoven opende en er met de bakkersschep de knapperige, ronde broden uit haalde. Zijn sterke rugspieren tekenden zich af in de rode gloed van de hete sintels. Zijn hemd was drijfnat van het zweet. ‘Voor mij liever geen zomerbegrafenis, Ania,’ zei hij dan. ‘Kun jij zorgen dat ik sterf op een koele dag, als er een zacht briesje staat? Maar wel voordat de vogels naar het zuiden trekken, dan kunnen ze eerst nog voor me zingen.’

Ik speelde het spelletje mee en deed alsof ik al zijn aanwijzingen

in mijn hoofd prentte. Ik vond die macabere gesprekken niet erg. Mijn vader was zo sterk als een beer, dus kon ik me gewoon niet voorstellen dat ik zijn wensen ooit zou moeten uitvoeren. Sommige dorpsbewoners vonden het maar vreemd hoe mijn vader en ik met elkaar omgingen. Dat we grapjes konden maken over zo'n serieus onderwerp. Maar mijn moeder was overleden toen ik een peuter was, en wij tweeën hadden alleen elkaar.

De problemen begonnen op mijn achttiende verjaardag. Voordien hoorden we alleen af en toe de boeren klagen. Het kwam regelmatig voor dat ze hun kippen gingen voeren en alleen nog maar een chaos van bloederige veren aantreffen in het hok. Of dat er op het erf ineens een binnenstebuiten gekeerd kalf lag, met een zwerm zoemende vliegen boven het kadaver. 'Een vos, misschien,' opperde Baruch Beiler, de belastingophaler. Hij woonde in een herenhuis aan het uiteinde van het dorpsplein, een huis als een kostbaar juweel aan de hals van een koningin. 'Of een lynx. Als jullie netjes belasting blijven betalen, word je in ruil daarvoor beschermd.'

Hij stapte bij ons binnen op een moment dat we er niet op voorbereid waren. Ik bedoel dat het ons niet gelukt was op voorhand de deuren te barricaderen, het vuur in het bakhuis te doven en te doen alsof we niet thuis waren. Mijn vader was in de keuken bezig broden in de vorm van harten te maken. Dat deed hij altijd op mijn verjaardag, zodat het hele dorp zou weten dat het een bijzondere dag was. Baruch Beiler beende de keuken in, hief zijn wandelstok met de gouden punt en sloeg hard op het houten werkblad. Een wolk meel steeg op. Toen het was neergedwarreld zag ik het deeg in mijn vaders handen. Een gebroken hart.

'Alstublieft,' zei mijn vader, die nooit smeekte. 'Ik weet heus wel wat ik beloofd heb. Maar de zaken lopen slecht. Als u me een beetje meer tijd geeft...'

'Je houdt je niet aan de afspraak, Emil,' zei Beiler. 'Ik zal dit ratenhol als onderpand moeten beschouwen.' Hij boog zich dichterbij mijn vader toe. Voor het eerst in mijn leven kwam het in me op dat mijn vader misschien níét onoverwinnelijk was. 'Ik ben een gul, grootmoedig mens, Emil. Dus geef ik je tot eind deze week de tijd. Maar als je dan niet met het geld over de brug komt, nou, dan sta ik niet in voor wat er kan gebeuren.' Hij hield zijn stok vast als een

wapen. ‘De laatste tijd gebeuren er zoveel... ongelukjes, nietwaar?’
‘Daarom blijven onze klanten juist weg,’ zei ik met een klein stemmetje. ‘Mensen komen niet meer naar de markt uit angst voor het beest dat hier in de buurt rondzwerft.’

Baruch Beiler draaide zich om alsof hij me nu pas opmerkte. Hij bekeek me van top tot teen. Van mijn donkere haar in een dikke vlecht tot mijn leren laarzen, waarvan de gaten gerepareerd waren met lapjes dik flanel. Ik huiverde. Dit was anders dan de manier waarop Damian, de kapitein van de wacht, me nakeek als ik over het dorpsplein liep – alsof ik een schoteltje melk was en hij de kat. Nee, nu voelde het eerder alsof ik louter handelswaar was. Baruch Beiler leek zich af te vragen wat ik zou opleveren in klinkende munt.

Hij strekte zijn hand uit tot over mijn schouder. Achter me hing het rooster waarop een rij verse broden lag af te koelen. Beiler nam een hartvormige boule van het rek en klemde het brood onder zijn arm. ‘Jullie zijn me wel een extraatje schuldig,’ zei hij, en liep ons huisje uit. Hij deed geen moeite de deur achter zich te sluiten, gewoon omdat hij niet beleefd hóéfde te zijn.

Mijn vader keek hem na en haalde zijn schouders op. Hij graaide een handvol deeg uit de kuip en begon het in vorm te brengen. ‘Laat hem maar wapperen. Beiler is een min mannetje dat zich opblaast tot hij op een dag ontploft. En dan zal ik een dansje maken op zijn graf.’ Toen draaide hij zich naar me om. Hij glimlachte, waardoor zijn gezicht zachter werd. ‘Dat doet me ineens ergens aan denken, Ania. Op mijn begrafenis wil ik een processie. Eerst de kinderen, die moeten rozenblaadjes strooien. Daarachter de deftige dames met hun kleurig beschilderde parasols, net een rijtje exotische bloemen. Dan volgt natuurlijk mijn lijkwagen, getrokken door vier, nee, vijf sneeuw witte paarden. En Baruch Beiler mag van mij helemaal aan het eind van de stoet lopen. Kan hij mooi alle paardenvijgen opruimen.’ Hij gooide zijn hoofd achterover en schaterde. ‘Nou ja, tenzij hij als eerste doodgaat, natuurlijk. Bij voorkeur heel binnenkort.’

Mijn vader vertrouwde mij toe hoe hij de dingen geregeld wilde hebben rond zijn overlijden... maar uiteindelijk was ik te laat.

DEEL I

Hoe kun je nog ergens in geloven in een wereld die continu
benadrukt dat een mens niet meer menselijk is?
– Simon Wiesenthal, *De zonnebloem*

SAGE

De tweede donderdag van de maand brengt mevrouw Dombrowski haar overleden man mee naar onze therapiegroep.

Het is even na drieën in de middag, en we zijn allemaal nog bezig onze wegwerpbekertjes vol te schenken met vieze koffie. Ik heb een schaal gebak meegebracht. Vorige week bekende Stuart me dat hij niet meer naar Helpende Handen komt voor de rouwverwerking, maar voor mijn eigengebakken muffins met zachte butterscotch en pecannoten. Op het moment dat ik de verse gevulde muffins neerzet, kijkt mevrouw Dombrowski me aan. Ze knikt schuchter naar de urn die ze vasthoudt. ‘Dit is Herb,’ zegt ze tegen me. ‘Herbie, lieverd, dit is Sage. Ik heb je over haar verteld. Zij is bakker van beroep.’

Ik sta als aan de grond genageld. Zoals gewoonlijk buig ik mijn hoofd en draai het schuin naar rechts, zodat mijn haar over de linkerhelft van mijn gezicht valt. Wat is de etiquette als iemand je voorstelt aan haar gecremeerde echtgenoot? Ik zou het niet weten. Moet ik ‘aangenaam’ zeggen? Of de handgreep van zijn urn schudden?

‘Wauw,’ breng ik uit. We hebben weinig regels binnen deze groep. Er geldt één strikte, drieledige code: luister goed naar de anderen, oordeel niet, en stel geen grenzen aan andermans verdriet. Ik weet als geen ander wat dat laatste betekent, want ik kom hier tenslotte al bijna drie jaar.

‘Wat heb jij meegebracht?’ vraagt mevrouw Dombrowski, en het dringt tot me door waarom ze de urn met de as van haar man bij zich heeft. Tijdens de vorige bijeenkomst had Marge, onze gespreksleidster, voorgesteld dat we een concreet aandenken zouden meebrengen aan wie of wat we kwijtgeraakt waren. Om ons verlies met elkaar te delen. Ik zie dat Shayla een paar roze, gebreide babysokjes in haar vuist klemt, zo strak dat haar knokkels helemaal wit

zijn. Ethel houdt een televisieafstandsbediening vast. Stuart heeft – alweer – het bronzen dodenmasker van zijn eerste vrouw meegenomen, dat al een paar keer is opgedoken in onze groep. Tot nu toe was dat ding het griezeligste wat ik ooit gezien had, maar nu komt mevrouw Dombrowski met Herb aanzetten.

‘Zullen we beginnen?’ vraagt Marge, voor ik gedwongen ben een antwoord te stamelen. We trekken allemaal onze klapstoel in de kring, dicht genoeg bij elkaar om een schouderklopje te geven of een hand op iemands knie te leggen tijdens een moeilijk moment. In het midden staat de doos tissues die Marge iedere sessie meebrengt, voor het geval dat.

Vaak begint Marge met een algemene vraag zoals: *Waar waren jullie tijdens de aanslagen op 11 september?* Daardoor raken mensen aan de praat over een gemeenschappelijke tragedie, wat het soms makkelijker maakt om over te schakelen naar een persoonlijke ramp. Toch zijn er altijd mensen bij die niets zeggen, en soms duurt het maanden voor ik weet hoe de stem van een nieuwe groepsgeenoot klinkt.

Maar vandaag begint Marge meteen over de trieste souvenirs die we hebben meegebracht. Ethel steekt haar hand op. ‘Deze was van Bernard,’ zegt ze, terwijl ze met haar duim over de afstandsbediening wrijft. ‘Ik had er zo de schurft aan – god weet dat ik wel duizend keer heb geprobeerd hem af te pakken. De tv die hierbij hoort heb ik niet eens meer. Maar het lukt me gewoon niet om dit weg te gooien.’

Ethels man leeft nog, maar hij lijdt aan alzheimer en heeft geen idee meer wie zij is. Verlies heb je in alle soorten en maten, van klein tot groot. Je kunt je sleutels verliezen, je bril, je baan of je verstand. Of je onschuld. Je kunt je hoofd verliezen of je hart. Je kunt afstand doen van je huis om in een aanleunwoning te trekken. Of je kind gaat zomaar emigreren, of je ziet je echtgenoot voor je ogen verdwijnen in het wazige landschap van dementie. Verlies is meer dan alleen iemands dood, en rouw kan je emoties onherkenbaar vervormen.

‘Mijn man pikt stevast de afstandsbediening in,’ zegt Shayla. ‘Want voor de rest hebben de vrouwen de touwtjes in handen, beweert hij.’

‘Dat is instinctief gedrag,’ brengt Stuart naar voren. ‘Het deel van

de hersenen dat territoriumdrang veroorzaakt, is bij mannen groter dan bij vrouwen. Heb ik gehoord in een praatprogramma op de radio.'

'O, een práátprogramma op de radio. Nou, dan moet het wel waar zijn,' sneert Jocelyn. Ze is in de twintig, net als ik. Maar anders dan ik heeft zij geen geduld met wie dan ook die de veertig gepasseerd is.

'Bedankt dat je ons je aandenken hebt laten zien,' komt Marge snel tussenbeide. 'Sage, wat heb jij vandaag meegebracht?'

Nu zijn alle ogen op mij gericht. Mijn wangen gloeien. Ook al ken ik iedereen in de groep, ook al hebben we een vertrouwensband met elkaar, ik vind het nog steeds pijnlijk om mezelf bloot te geven. Mijn linkerooglid en -wang zijn deels bedekt met een zee-stervormig litteken. De gerimpelde huid op die plek trekt nog strakker dan gewoonlijk.

Ik schud mijn lange pony over mijn ogen. Dan trek ik de halsketting met mijn moeders trouwring tevoorschijn van onder mijn tanktop.

Mijn moeder is nu al bijna drie jaar dood, maar iedere keer als ik aan haar denk voelt het alsof iemand een zwaard tussen mijn ribben steekt. En ik weet waarom. Precies om dezelfde reden dat ik nog steeds in deze rouwgroep zit, terwijl iedereen die ik in de beginfase heb leren kennen allang vertrokken is. De meeste mensen komen hier voor therapie, maar ik kom voor straf.

Jocelyn steekt haar hand op. 'Dat gaat mij écht te ver.'

Ik bloos nog heviger, overtuigd dat ze het over mij heeft. Maar ze zit naar de urn te staren die mevrouw Dombrowski op haar schoot koestert.

'Ik vind het walgelijk!' zegt Jocelyn. 'Het was toch niet de bedoeling om iets mee te brengen wat dood is? We moesten een tastbare herinnering meenemen.'

'Hij is niet *iets*, hij is *iemand*,' protesteert mevrouw Dombrowski.

'Ik wil niet gecremeerd worden,' peinst Stuart hardop. 'Ik heb nachtmerries over omkomen tijdens een brand.'

'Hé, dan heb ik goed nieuws voor je,' snibt Jocelyn. 'Je bent allang dóód, hoor, als je in de verbrandingsoven terecht komt.' Mevrouw Dombrowski barst in tranen uit.

Ik schuif haar de doos tissues toe. Marge herinnert Jocelyn vriendelijk maar kordaat aan de regels binnen de groep, terwijl ik de deur uit glip en naar de toiletten loop.

Ik ben opgegroeid met het idee dat iets kwijtraken leidt tot een positief resultaat. Op die manier had mijn moeder de liefde van haar leven ontmoet, zoals ze altijd vertelde. Ooit had ze haar schoudertas in een restaurant laten liggen en de assistent-kok had achterhaald wie ze was. Hij belde haar op, maar ze was niet thuis. Haar huisgenote gaf door dat het tasje gevonden was. Toen mijn moeder terugbelde nam een vrouw op, die mijn vader aan de telefoon riep. Ze maakten een afspraak zodat hij haar het tasje kon teruggeven, en toen ze hem zag wist mijn moeder meteen dat hij de ware was. Alleen... door dat eerste telefoontje wist ze ook dat hij samenwoonde met een vrouw.

Die gelukkig zijn zus bleek te zijn.

Mijn vader overleed aan een hartaanval toen ik negentien was. De enige manier waarop ik zin kan geven aan het verlies van mijn moeder drie jaar later, is mezelf voorhouden dat ze nu weer samen zijn.

Aangekomen in de toiletruimte strijk ik met beide handen mijn haar uit mijn gezicht.

Het litteken is nu zilverkleurig, een rucheachtige strook die over mijn wang rimpelt tot boven mijn linkerwenkbrauw. Het heeft wel iets van zo'n ouderwets zijden avondtasje met een beugel aan de bovenkant, die de plooitjes bijeenhoudt. Mijn linkerooglid hangt ietsje scheef omlaag, omdat de huid langs mijn slaap te strakgespannen is. Toch zou je op het eerste gezicht niet zeggen dat er iets mis is met mij. Dat beweert Maria tenminste, mijn beste vriendin. Maar de mensen zien het heus wel. Ze zijn alleen te beleefd om iets te zeggen, behalve peuters en kleuters, die nog genadeloos eerlijk zijn. Een enkele keer staat zo'n kleintje dan naar me te wijzen, kwetterend tegen zijn moeder: 'Wat hééft die mevrouw?'

Hoewel de wond inmiddels helemaal genezen is, heb ik nog steeds het beeld voor ogen van vlak na het ongeluk. Ik zag er niet uit. Mijn huid was ruw en vuurrood, terwijl een gekartelde bliksemschicht de symmetrie van mijn gezicht doorkliefde. In dit opzicht lijk ik waarschijnlijk op een puber met een eetstoornis. Zo'n

meisje dat veertig kilo weegt en toch een dikzak ziet als ze in de spiegel kijkt. Eigenlijk ervaar ik de ribbels en strepen opzij van mijn gezicht niet eens als littekens. Ze vormen de topografische kaart van de plek waar het fout ging in mijn leven.

In mijn haast om de toiletruimte uit te komen loop ik bijna een bejaarde man van de sokken. Ik ben langer dan hij, zodat ik zijn roze schedel zie doorschemeren onder de wilde krans wit haar. 'Ik ben weer eens te laat,' zegt hij met een buitenlands accent. 'Ik was de weg kwijt.'

Dat laatste geldt voor ons allemaal, neem ik aan. Vandaar dat we hier komen, om ons vast te klampen aan een bakken dat in de buitenwereld van ons is weggerukt.

Deze man is nieuw in de rouwgroep. Hij komt hier sinds twee weken en heeft nog geen woord gezegd tijdens de sessies. Maar de eerste keer dat ik hem zag herkende ik hem, al wist ik niet meer waarvan.

Nu wel. Van de bakkerswinkel. Hij komt regelmatig binnenlopen met zijn hond, een teckeltje, en bestelt een vers broodje met roomboter en zwarte koffie. Vervolgens zit hij in onze koffiehoeke urenlang te schrijven in een zwart notitieboekje, met de hond slapend aan zijn voeten.

Wanneer we het vergaderzaaltje binnenkomen laat Jocelyn juist haar aandenken zien, iets wat lijkt op een gehavend, kromgetrokken dijbeenbot. 'Dit was van Lola,' zegt ze. Voorzichtig draait ze het van touw gemaakte kauwbot om en om in haar handen. 'Ik vond het onder de bank nadat we haar hebben laten inslapen.'

'Wat kom jij hier eigenlijk doen?' mompelt Stuart. 'Zitten grienen om een stomme hond!'

Jocelyn knijpt haar ogen tot spleetjes. 'In ieder geval heb ik haar niet in bróns laten gieten.'

Ze beginnen te kibbelen. Intussen gaan de oude man en ik in de kring zitten, en Marge gebruikt dit als bliksemafleider. 'Meneer Weber,' zegt ze. 'Welkom. Jocelyn vertelde ons juist hoeveel haar huisdier voor haar heeft betekend. Hebt u ooit een huisdier gehad waaraan u bijzonder gehecht was?'

Ik denk aan het hondje dat hij meebrengt naar de bakkerswinkel. Hij geeft haar altijd de helft van zijn broodje.

Maar de man zwijgt. Hij buigt het hoofd, alsof een onzichtbare hand hem dieper in zijn stoel drukt. Ik herken die houding, die wens om te verdwijnen.

‘Je kunt veel gekker zijn op een huisdier dan op mensen,’ laat ik me ontvallen. Iedereen wendt zich naar me toe. In tegenstelling tot de anderen vestig ik nooit de aandacht op mezelf door ongevraagd iets in de groep te gooien. ‘Het maakt niet uit wat het is waardoor je een gat voelt vanbinnen. Het zit er gewoon, daar gaat het om.’

Langzaam kijkt de oude man op. Ik voel de warmte van zijn blik door het gordijn van mijn haar.

Marge heeft het gemerkt. ‘Meneer Weber,’ zegt ze, ‘hebt u misschien een aandenken meegebracht waarover u ons iets wilt vertellen?’

Hij schudt het hoofd. Zijn blauwe ogen zijn dof en uitdrukkingloos.

Marge laat zijn zwijgen voortduren. De stilte staat in ons midden als een offergave op een altaar. Ik weet waarom ze dit doet. Sommige mensen komen hier om te praten, andere alleen om te luisteren. Maar de afwezigheid van geluid dreunt als een hartslag. Het is oorverdovend.

Dat is de paradox van het verlies. Hoe kan iets wat weg is zó zwaar op onze schouders drukken?

Na de sessie bedankt Marge ons voor onze bijdrage. We klappen de stoelen op en gooien onze kartonnen bordjes en papieren servetten in de doos voor oud papier. Ik laat de overgebleven muffins in een zakje glijden en geef dat aan Stuart. De versnaperingen mee terugnemen naar de bakkerswinkel zou onzinnig zijn, alsof je een emmer water naar een gigantische waterval zeult.

Vervolgens loop ik het kerkgebouwtje uit waar we onze bijeenkomsten houden, om meteen door te gaan naar mijn werk.

Ik heb mijn hele leven in New Hampshire gewoond, en als er een weersverandering op komst is weet ik dat instinctief. Het is loeiwarm, maar er staat onweer in de lucht geschreven met onzichtbare inkt.

‘Pardon.’

Ik draai me om bij het horen van meneer Webers stem. Hij staat met zijn rug naar de anglicaanse kerk waar we zojuist uit zijn gekomen. Hoewel het minstens dertig graden in de schaduw is draagt

hij een overhemd met lange mouwen, dichtgeknoopt tot aan de kraag, met een smalle stropdas.

‘Dat was goed van je, dat je opkwam voor dat meisje.’

Zoals hij *goed* uitspreekt, klinkt het als *koet*.

Ik sla mijn ogen neer. ‘Dank u.’

‘Jij ben Sage, toch?’

Nou, dat is meteen de hamvraag. Ik bedoel, natuurlijk heet ik Sage, wat in het Engels zowel ‘salie’ als ‘wijze vrouw’ betekent. Maar van die wijsheid is tot nu toe weinig gebleken. Er zijn te veel momenten in mijn leven geweest dat ik bijna doordraaide. Mijn gevoelens gaan eerder met me op de loop dan dat ze getemperd worden door mijn verstand.

‘Ja,’ zeg ik.

De ongemakkelijke stilte rijst tussen ons als gistdeeg. ‘En jij komt al heel lang naar deze rouwgroep, hè?’

Moet ik me nu gaan verdedigen of zo? ‘Ja, dat klopt.’

‘Dus volgens jou helpt het?’

Als het echt hielp, dan hoefde ik hier allang niet meer naartoe te komen. ‘Het zijn stuk voor stuk aardige mensen,’ zeg ik ontwijkend. ‘Alleen denken ze allemaal wel eens dat hun eigen verdriet groter is dan dat van de anderen.’

‘Je zegt niet veel,’ mijmert meneer Weber hardop. ‘Maar als je iets zegt... ben je een ware dichter.’

Ik schud mijn hoofd. ‘Ik ben bakker.’

‘Kan een mens geen twee dingen tegelijk zijn?’ vraagt hij. En langzaam sloft hij weg.

Hijgend en met een rood hoofd hol ik de bakkerij binnen, waar ik mijn werkgeefster aan het plafond zie hangen. ‘Sorry dat ik zo laat ben,’ zeg ik. ‘Het is knetterdruk in het heiligdom en de een of andere flapdrol in een Cadillac Escalade had mijn parkeerplaats ingepikt.’

Maria heeft een verrijdbare steiger à la Michelangelo in elkaar geflanst, zodat ze liggend op haar rug het plafond van de bakkerswinkel kan beschilderen. ‘Die flapdrol is waarschijnlijk de bisschop,’ antwoordt ze. ‘Hij kwam even aanwippen onderweg naar de heilige grot, om te zeggen dat hij jouw olijfbrood hemels vindt smaken. Uit zijn mond is dat een bijzonder compliment.’

Maria DeAngelis is in haar vorige leven zuster Maria Robert geweest, een non. Ze zat in een klooster in Maryland en stond algemeen bekend vanwege haar fenomenale hovenierskunst. De kloostertuinen die ze onder haar hoede had waren een lust voor het oog. Maar toen Maria op een keer een paasmis bijwoonde hoorde ze de priester zeggen: *Hij is hier niet. Hij is waarlijk opgestaan*. Werktuiglijk was ze opgestaan van de kerkbank en de kathedraal uit gelopen. Ze trad uit het klooster, verfdde haar haar roze en ging backpacken over het langeafstandwandelpad door de Appalachen. Tijdens die bergtocht, ergens op de Presidential Range, verscheen Jezus aan haar in een visioen. *Er zijn vele zielen te voeden*, zei hij.

Zes maanden later opende Maria Ons Dagelijks Brood, een bakkerij annex lunchroom, aan de voet van het heiligdom van Onze-Lieve-Vrouwe-van-Barmhartigheid in Westerbroom, New Hampshire. Het heiligdom beslaat een complete heuvel. Het is een gebied van zesentwintig hectare met een meditatiegrot, een beeld van een vredesengel, een kruisweg (alle veertien staties) en een natuurstenen, heilige trap. Er is ook een winkel vol kruisbeeldjes, crucifixhanger-tjes, boeken over katholicisme en theologie, cd's met christelijke muziek, sieraden met afbeeldingen van heiligen en Fontanini-kerststallen. Maar de meeste bezoekers komen af op de tweehonderd-dertig meter lange rozenkrans, gemaakt van granietblokken uit New Hampshire, verbonden door kolossale, boomdikke schakels.

Vroeger was dit een mooi-weer-heiligdom. Tijdens de strenge winters van New England liep het aantal pelgrims drastisch terug, wat ieder jaar een financiële strop betekende voor de bijbehorende kerk. Maar... wat had er nu nog minder met religie te maken dan ambachtelijk gebakken, vers brood? En dat was nu juist het grote pluspunt van Maria's onderneming. Brood wordt het hele jaar door gegeten. Hoe kon je de inkomsten van het heiligdom beter opkrikken dan door er een bakkerswinkel te openen, die zowel gelovigen als niet-gelovigen zou aantrekken?

Er was één probleem: Maria had geen idee hoe ze brood moest bakken.

Op dit punt begint mijn rol.

Ik begon met bakken op mijn negentiende, toen mijn vader onverwachts overleed. Ik woonde op kamers in de stad waar ik stu-

deerde en reisde huiswaarts voor de begrafenis. Teruggekomen in het studentenhuis probeerde ik mijn studie weer op te pakken, maar alles was veranderd. Ik zat in mijn studieboeken te staren alsof ze in een onbekende taal waren geschreven. Ik kwam mijn bed niet meer uit om colleges te volgen. Ik miste een tentamen, en daarna nog een. Ik leverde geen schrijfofdrachten meer in. Op een nacht werd ik wakker en rook meel, zo overweldigend veel meel dat het voelde alsof ik er met mijn hele lijf doorheen was gerold. Ik ging onder de douche, maar de geur bleef hangen. Het deed me denken aan de zondagochtenden uit mijn kindertijd, toen ik wakker werd met de geur van mijn vaders eigengebakken, verse bagels en bialy's in mijn neusgaten.

Hij had altijd geprobeerd mijn zussen en mij te leren bakken. Maar we hadden we het zo druk met school, hockey en jongens dat we er weinig van meekregen. Tenminste dat dacht ik. Tot die ene nacht, toen ik nog steeds door meelgeur bevangen naar de grote, gemeenschappelijke keuken van het studentenhuis sloop om brood te bakken. Dat deed ik wekenlang, iedere nacht weer.

Ik legde de broden overal neer, als vondelingen. Voor de deur van universitair docenten die ik bewonderde. Op de stoep van studentenhuisen waar alleen jongens woonden, die zo'n prachtige glimlach hadden dat ik er stil van werd. Ik rangschikte zuurdesembroodjes in een driehoek rond de lessenaar in een collegezaal en schoof een boule in de enorme tas van een kantinemedewerkster. Zij moedigde me altijd aan om pannenkoeken met spek te eten, want volgens haar was ik te mager. Toen mijn studieadviseur me mededeelde dat ik voor drie van de vier cursussen van het semester een onvoldoende had, kon ik niets aanvoeren ter verdediging. Maar ik gaf haar wel een anijs-honingstokbrood, heel symbolisch. Ze moest het maar nemen zoals het viel, bitter en zoet tegelijk.

En toen kwam mijn moeder. Ze overnachtte op een matras op de grond in mijn studentenkamer, en kondigde aan dat ze voorlopig bij me bleef. Resoluut begon ze mijn leven in de gewenste banen te leiden. Ze zorgde ervoor dat ik genoeg at, liep met me mee naar college en overhoorde me regelmatig wanneer ik zat te studeren voor tentamens. 'Ook al is papa dood, ik mag het niet opgeven,' zei ze tegen me. 'En jij ook niet, afgesproken?'

Het liep erop uit dat ik een extra jaar over mijn studie deed, maar uiteindelijk haalde ik mijn master. Toen ik over het podium van de grote aula liep om mijn diploma in ontvangst te nemen, stond mijn moeder op. Ze klapte enthousiast en floot tussen haar tanden, zo blij was ze voor me.

En daarna ging alles naar de verdommenis.

Ik heb er veel over nagedacht hoe het heeft kunnen gebeuren. Hoe je juist op een moment dat alles je voor de wind gaat, van de weeromstuit terecht komt in een poel van ellende. Ik heb nagedacht over alles wat ik anders had kunnen doen. Ik heb me afgevraagd of dat tot een andere uitkomst zou hebben geleid. Maar wat heb je aan al dat gepieker achteraf? Dus toen ik met bloeddoorlopen ogen aan mijn moeders ziekenhuisbed zat, zei ik hetzelfde tegen haar als zij tegen mij had gezegd. Met mijn gezicht vol Frankensteinhechtingen, als een honkbalnaad slingerend over mijn slaap en wang, boog ik me over haar heen en fluisterde: *Ik mocht het niet opgeven... dus jij ook niet, afgesproken?*

Ze gaf niet op. Niet meteen. Gedurende een halfjaar stopte het ene orgaansysteem na het andere met functioneren. Ik zat iedere dag aan haar bed in het ziekenhuis. 's Avonds ging ik naar huis om even te rusten. Maar rusten deed ik niet. Ik begon weer met bakken, wat voor mij kennelijk het beste medicijn was. Ik gaf al mijn moeders behandelend artsen ambachtelijk gebakken broden. De verpleegkundigen overstelpte ik met eigengemaakte pretzels. Bovendien maakte ik iedere dag de favoriete lekkernij van mijn moeder, een vers kaneelbroodje met een dikke laag suikerglazuur, en nam het mee naar het ziekenhuis. Maar het is haar nooit meer gelukt er één hapje van te eten.

Marge, de gespreksleidster van de rouwgroep, stelde me voor een baantje te zoeken, simpelweg als dagvulling. 'Gewone dingen doen, dan zal het leven van lieverlee ook weer gewoon gaan voelen voor je,' zei ze bemoedigend. Maar werken op klaarlichte dag, terwijl iedereen naar mijn gezicht zou kijken, leek me onverdraaglijk. Vroeger was ik verlegen, maar nu was ik ronduit een kluizenaar.

Volgens Maria heeft God mij op haar weg geplaatst. (Ze noemt zichzelf een afvallige non, maar eigenlijk heeft ze alleen haar habijt opgegeven, niet haar geloof.) Zelf geloof ik niet in God. Toen ik

meteen na het gesprek met Marge lukraak een advertentiekatern doorbladerde, zag ik een personeelsadvertentie voor een chef-bakker. De kandidaat moest bereid zijn 's nachts alléén te werken in een bakkerij. Louter toeval, toch? Zodra 's morgens vroeg de eerste klanten de winkel binnendruppelden zat het werk erop. Ik had geen ervaring, geen relevante vakantiebaantjes en geen referenties, maar tijdens het sollicitatiegesprek gaf Maria er geen blijk van dat ze bedenkingen had. Belangrijker nog, ze wierp één vluchtige blik op mijn litteken en zei alleen: 'Zodra je daar iets over kwijt wilt, hoor ik het wel.' En dat was dat. Later, toen ik haar beter leerde kennen, besepte ik dat zij bij het tuinieren nooit zomaar een zaadkorrel ziet, maar de plant die eruit zal groeien. Waarschijnlijk hanteerde ze dezelfde benadering tijdens haar eerste gesprek met mij.

Ik wil niet de draak steken met het geloof. Maar toch, de allergrootste *zegen* van mijn werk bij Ons Dagelijks Brood is dat mijn moeder dit niet meer hoeft mee te maken. Zij en mijn vader waren allebei belijdend joods. Mijn zussen Pepper en Saffron hebben bat mitswa gedaan. In Ons Dagelijks Brood verkopen we naast gevulde paasbroodjes ook typisch Joodse bagels en gevlochten challah-broden. Maar ik wéét gewoon dat mijn moeder gezegd zou hebben: *Er zijn zoveel bakkerijen in de wereld... dus waarom moet jij zo nodig gaan werken voor een sijkse?*

Anderzijds zou mijn moeder als eerste erkennen dat een goed mens een goed mens is. Dat religie daar niets mee te maken heeft. Waar mijn moeder nu ook is, ze weet vast wel hoe vaak Maria mij huilend in de bakkerskeuken heeft aangetroffen. Hoe vaak ze de dagelijkse openingstijd van de winkel een kwartiertje verzet heeft, zodat ze mij eerst kon helpen mezelf weer bij elkaar te rapen. Mijn moeder weet vast ook dat, een jaar nadat ze stierf, Maria de hele winkelopbrengst van die dag heeft gedoneerd aan Hadassah, de Joodse vrouwenbeweging in de VS. En dat Maria de enige is voor ik niet krampachtig mijn litteken probeer te verbergen. Ze is niet alleen mijn werkgever, maar ook mijn beste vriendin. Ik hoop dat mijn moeder al die dingen belangrijker zou vinden dan naar welk godshuis Maria gaat om te bidden.

Er spat een klodder paarse verf naast mijn voet op de grond, en ik kijk omhoog. Maria schildert weer een van haar visioenen. Die

heeft ze met onthutsende regelmaat, ten minste driemaal per jaar. Meestal leidt zo'n visioen tot een andere inrichting van de winkel, of een licht gewijzigd productaanbod. De speciale koffiëbar, om maar iets te noemen, is een uitvloeisel van een visioen van Maria. Zo ook de kleine orangerie met achter het glas rijen exquisite orchideeën, waarvan de bloemen als een parelsnoer oplichten tussen het weelderig groen gebladerte. Eén winter startte Maria een breiclub op in Ons Dagelijks Brood. Het volgende jaar waren het yogalesen. Honger, zegt ze vaak tegen me, heeft weinig te maken met je maag, maar alles met je geest. Eigenlijk runt Maria geen bakkerij, maar een oerknus buurthuis.

Sommige van Maria's gedroomde uitspraken zijn op de muren geschilderd. ZOEK NIET WAT JE WILT VINDEN. WIE AFDWAALT IS NOG NIET VOORGOED DE WEG KWIJLT. WAT TELT ZIJN NIET DE JAREN IN JE LEVEN, MAAR JE LEVEN IN DIE JAREN. Soms vraag ik me af of Maria die slogans echt zelf verzint, of dat het moderne tegeltjeswijsheden zijn die opborrelen uit haar onbewuste geheugen. Het doet er ook niet toe, zolang onze klanten het maar leuk vinden om ze te lezen.

Vandaag heeft Maria haar nieuwste mantra geschilderd. ALL YOU KNEAD IS LOVE, lees ik. Alles wat je kneedt is liefde. 'Hoe vind je deze?' vraagt ze.

'Als Yoko Ono je maar niet aanklaagt wegens plagiaat,' antwoord ik.

Rocco, onze *barista*, neuriet 'Imagine' van John Lennon, terwijl hij de bar schoonveegt. 'Hallo, daar ben je,' onderbreekt hij zichzelf. 'We zijn door ons stokbrood heen /Er was een run op.'

Rocco is negenentwintig, en zijn vroegtijdig grijze haar hangt in dreadlocks rond zijn gezicht. Hij spreekt alleen in haiku's. Dat is *zijn ding* had hij Maria toevertrouwd toen hij kwam solliciteren. Zij was bereid om die kleine verbale tic door de vingers te zien, omdat Rocco een uitzonderlijk talent heeft als schuimkunstenaar. Hij creëert fantastische, wervelende patronen van opgeklopte melk boven op de ingeschonken cappuccino of koffie verkeerd. Hij maakt varens, harten, eenhoorns, Lady Gaga, spinnenwebben, en ooit heeft hij paus Benedictus' profiel in schuim gefabriceerd ter ere van Maria's verjaardag. Ik vind Rocco ook helemaal oké, vooral vanwege een andere eigenschap. Hij kijkt mensen nooit recht in de

ogen. Volgens hem kan iemand op die manier je ziel stelen, en daar moet je dus voor uitkijken.

Zo is het maar net.

Maria klautert van de steiger af. ‘Hoe was je therapiegroep?’

‘O, wel goed. Is het al de hele dag zo stil hier?’

Met een zachte plof landt ze op de vloer. ‘Nee, eerst kwam er een horde moeders, die hun kroost bij de peuterspeelzaal hadden gedropt. En rond lunchtijd was het ook volle bak.’ Ze krabbelt overeind, veegt haar handen af aan haar spijkerbroek en volgt me naar de keuken. ‘Trouwens, Satan heeft gebeld,’ zegt ze.

‘Wat wilde hij? Een taart bestellen met héél speciale ingrediënten voor Joseph Kony, de president-kannibaal van Oeganda?’

Maria doet alsof ze me niet gehoord heeft. ‘Met Satan bedoel ik Adam,’ licht ze toe.

Adam is mijn vriend. Volgens mij passen we perfect bij elkaar, op één ding na. Hij is al getrouwd met een ander. ‘Hé, Maria. Adam is niet de duivel in eigen persoon.’

‘Hij heeft je verleid, Sage, én hij is emotioneel destructief. Wie de schoen past...’ Maria haalt haar schouders op en vervolgt: ‘Rocco neemt de winkel een uurtje voor me waar, dan ga ik even wat onkruid wieden op het terrein van het heiligdom.’ Officieel is dat haar werk niet meer, maar niemand hier lijkt het erg te vinden dat de ex-non met de groene vingers de tuinen van het heiligdom in topvorm houdt. Tuinieren – zweten, hakken met een kapmes, wortels uitgraven en struiken verslepen – voor Maria is het pure ontspanning. Soms denk ik dat ze nooit slaapt maar haar energie krijgt door fotosynthese, net als haar dierbare planten. Ze lijkt sneller en energiekeer te functioneren dan de rest van ons, gewone stervelingen. Vergeleken met haar is Tinkerbelle, het bedrijvige vriendinnetje van Peter Pan, een luiwammes. ‘Ik moet er snel bij zijn. De hosta’s doen een greep naar de macht,’ verklaart Maria.

‘Veel plezier,’ zeg ik, terwijl ik mijn schort vastmaak ter voorbereiding op mijn avond- en nachtdienst.

In de bakkerij werk ik met een gigantische spiraalmixer, omdat ik meerdere broden tegelijk bak. Ik bewaar vooraf gefermenteerd deeg op verschillende temperaturen in grote, zorgvuldig gelabelde blikken. Ik gebruik een Excel-spreadsheet om de juiste percentages

uit te knobbelen van het toe te voegen voordeeg, een krankzinnige rekensom die altijd uitkomt op meer dan honderd procent. Dat is het professionele bakkerswerk. Toch bak ik privé het liefst heel simpel met een mengkom, een houten lepel en de vier basisbestanddelen: bloem, water, gist en zout. Verder heb je alleen nog maar tijd nodig.

Brood bakken is een sportieve prestatie. Je sjeest langs de diverse compartimenten van de bakkerskeuken om rijzende broden te inspecteren, de mengkuip uit de houder te trekken of nieuwe ingrediënten te mengen. Maar ook het activeren van gluten in het deeg vergt spierkracht. En al kun je nog geen zetsel van een voordeeg onderscheiden, iedereen weet dat je deeg moet kneden om brood te maken. Duwen en rollen, duwen en vouwen, een ritmische trainingssessie op je met bloem bestoven werkblad. Als je dit goed doet komt er gluten vrij, een eiwit. Door de glutenstrengetjes vormen zich ongelijke blaasjes in het brood, gevuld met CO₂. Vervolgens heb je zeven of acht minuten pauze om een lijst huishoudklusjes op te stellen of het meest recente gesprek met je partner nog eens door je hoofd laten gaan – zodat je misschien ineens begrijpt wat zijn punt was. In die korte wachttijd verandert de consistentie van het deeg. Het wordt glad, soepel en stevig.

Vanaf dat moment moet je het deeg met rust laten. Het is dwaas om brood te vergelijken met een mens, maar toch. Ik vind het leuk dat brood een pauze nodig heeft en geen aanraking, herrie of hec-tisch gedoe verdraagt, wil het zich goed kunnen ontwikkelen.

Ik moet bekennen dat ik me zelf ook vaak zo voel.

Bakkerswerktijden beïnvloeden je brein. Je werkdag begint om vijf uur 's middags en duurt tot de zon opgaat. Je hoort ieder klikje van de minutenwijzer op de klok boven de oven. Je ziet bewegingen in de schaduw. Je eigen stem klinkt je vreemd in de oren, en je gaat denken dat je de laatste levende persoon op aarde bent. Vandaar misschien dat de meeste moorden 's nachts worden gepleegd. Voor mensen die pas in het donker tot leven komen, voelt de wereld anders. Brozer en onwerkelijker, als een replica van het universum waarin alle anderen leven.

Mijn dagnachtritme is nu al zo lang omgedraaid dat ik daar geen

moeite meer mee heb. Bij het krieken van de dag duik ik mijn bed in, en word pas wakker als de zon al laag aan de hemel staat. De meeste dagen slaap ik ongeveer zes uur voor ik weer terugga naar Ons Dagelijks Brood, om daar van voren af aan te beginnen. Maar bakker zijn betekent ook dat je een alternatief bestaan accepteert, een leven in de marge dat mij prima van pas komt. Welke mensen zie ik zoal? Nachtwinkelbediendes, caissières van Dunkin Donuts drive-inrestaurants, verplegend personeel dat juist uit de nachtdienst komt. En natuurlijk Maria en Rocco, die de bakkerswinkel sluiten kort na mijn aankomst. Ze sluiten me in, alsof ik de mole-naarsdochter ben in *Repelsteeltje*. Niet om stro in goud te veranderen, maar om meel in brood te veranderen, voor de ochtend aanbreekt. Gistbroden, zuurdesembroden, luxe broodjes en baguettes, alles moet binnen een paar uur in de winkelschappen liggen, of in de glazen vitrine onder de toonbank uitgesteld.

Ik was toch al nooit zo'n sociaal type, maar nu doe ik er echt alles voor om alleen te zijn. Geen wonder dat ik zo blij ben met deze baan. 's Nachts kan ik hier in de bakkerij in mijn eentje aan de slag, terwijl Maria overdag het gezicht van de winkel vormt. Zij maakt gezellige babbeltjes met de klanten en zorgt ervoor dat ze graag terugkomen naar onze zaak. Ik houd me schuil.

Bakken is voor mij een vorm van meditatie. Ik vind het heerlijk een grote massa deeg in stukken te snijden. Ik vind het een sport om op het oog het gewicht van die hompen deeg te schatten tot precies het juiste gewicht voor een perfect ambachtelijk brood. Ik word er blij van om de opgerolde deegplak voor het stokbrood te voelen trillen onder mijn handen terwijl ik hem verder uitrol. Ik hou van het geluid van gerezen brood zodra ik er de eerste keer op sla, alsof het deeg een zucht slaakt. Ik vind het leuk mijn tenen op te krullen in mijn klompen en mijn nek van links naar rechts te strekken om mijn stijve spieren los te maken. Ik geniet van de wetenschap dat er geen telefoontjes zullen komen, of andere onderbrekingen.

Iedere ochtend moet ik honderd kilo aan bakproducten gemaakt hebben. Daar ben ik al druk mee bezig wanneer Maria terugkomt van haar tuiniersklus op de heuvel. Ik hoor haar de winkel afsluiten. Ik was mijn handen in de industriële wasbak, trek het plastic

bakkerskapje af en loop naar voren, de winkel in. Rocco ritst juist zijn jack dicht. Door het glazen dakgedeelte zie ik verre, flauwe bliksemflitsen zich aftekenen tegen de donker wordende hemel.

‘Ik zie je morgen,’ zegt Rocco. ‘Als we dat halen. Zo niet... Een dood zonder zorgen.’

Ik hoor geblaf. De winkel is dus nog niet leeg. De enige overgebleven klant blijkt meneer Weber van mijn rouwgroep te zijn, met zijn hondje. Maria zit bij hem in de koffiehoek met een mok thee in haar handen.

Hij probeert snel overeind te komen en maakt een onhandig buiginkje. ‘Daar ben ik weer.’

‘Ken je Josef?’ vraagt Maria.

In de rouwgroep gaat het in één opzicht hetzelfde als bij de AA. Je mag niet vertellen dat iemand bij de groep hoort, tenzij diegene toestemming heeft gegeven. ‘We hebben elkaar wel eens ontmoet,’ antwoord ik, terwijl ik mijn haar naar voren schud om mijn gezicht af te scherpen.

Josefs teckel komt naar me toe en likt gretig aan een meelvlak op mijn broek. ‘Eva! Af!’ berispt hij de hond.

‘Het geeft niet,’ zeg ik tegen hem. Opgelucht ga ik op mijn hurken zitten om het hondje te aaien. Dieren zullen je nooit aangapen.

Meneer Weber laat de lus van de hondenriem om zijn pols glijden en schuift zijn stoel achteruit. ‘Ik houd je veel te lang op,’ verontschuldigt hij zich tegen Maria.

‘Helemaal niet. Ik vind het gezellig.’ Ze kijkt naar de mok van de oude man, die nog steeds voor driekwart vol is.

Dan zeg ik iets waar ik onmiddellijk spijt van krijg. Ik weet niet wat me bezielt, ik heb tenslotte een heleboel te doen. Maar de regen valt inmiddels met bakken uit de lucht. De enige vervoermiddelen op de parkeerplaats zijn Maria’s Harley Davidson en Rocco’s Toyota. Dus meneer Weber moet óf lopend naar huis, óf wachten op de bus. ‘Wacht u maar hier tot de bus komt,’ zeg ik.

‘O nee,’ protesteert meneer Weber. ‘Ik wil jullie niet tot last zijn.’

‘Blijf nu maar gewoon. Hier zit u droog,’ valt Maria me bij.

Dankbaar knikt hij ons toe en gaat weer zitten. Terwijl hij zijn handen rond de koffiemok vouwt, vlijt Eva zich dwars over zijn linkervoet en sluit haar ogen.